ئەلبومی وێنەیی لابۆری شانۆی لالش
لە ساڵێدا گرۆتۆڤسکی

شەماڵ عومەر: شانۆی من لە جیهاندا بە خورە

سازدانی: حامدی محەمەدی

وەرگێڕانی: رزگار تەیب

لە ساڵی ٢٠٠٦ ئەوکاتەی نیگار حەسیب و شەماڵ عومەر دەبنە میوانی تایبەتی فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی سکێنا ئاپ بۆ شانۆ و فیلم لە کۆسۆڤۆ بۆ پێسکەشکردنی پێرفۆرمانسێك و زنجیرەیەك لە وۆرك شۆپ و سیمینار لە زانکۆی پریشتینا، شەمال عومەر لە هەمانکاتدا ئەندامی لیژنەی تەحکیمی نێونەتەوەیی شانۆ بوو لەم فیستیڤاڵەدا، هەر لەم فیستیڤاڵەدا گروپێکی ئەڵتەرناتیڤی ئێرانی دەناسن.

لەبەر گرنگی کارەکانی لابۆری شانۆی لالش ئەوا لە ساڵی ٢٠٠٧ بۆ ٢٠٠٩ لابۆری شانۆی لالش لەلایەن شەماڵ عومەرەوە زنجیرەیەك لە سیمینارو وۆرك شۆپ و ئەزموونی ئەڵتەرناتیڤی لە چوارچێوەی "فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی ئێران بۆ شانۆی زانکۆکان" لە تاران بە ئەنجامگەیاندووە کە تیایاندا زیاتر لە سەد ئەکتەر و دەرهێنەری گروپە سەربەستەکانی ئێران و قوتابی زانکۆ شانۆییەکانی ئێران بەشداریان تیاکردووە کە سەر بە میللەت وکولتورە جیاوازەکانی ئێران بوون. ژمارەیەکی لەبەرچاوی ئەم بەشدارانەش هونەرمەندی لاوی کورد بوون کەلەزۆربەی شارەکانی کوردستان و ئێرانەوە بۆ بەشداری پرۆژەکانی شەماڵ عومەر ئامادە بوون.

شایانی باسە هونەرمەند شەماڵ عومەر کە ئێستا ناوێکی ناسراوە لە ئێراندا کە لە هەموو سەفەرەکانیدا گۆڤاری رۆژانەیی تایبەتی فیستیڤاڵەکە و سایتە شانۆییەکان و بەشی کولتوریی و هونەری ڕۆژنامەکانی ئێران وەکو ناوێکی گرنگی بەشی نێونەتەوەیی فیستیڤاڵەکە گرنگیەکی تایبەتی پێدراوە، سەرەڕای ئەمەش ئەمساڵ لە فیستیڤاڵی ٢٠٠٩ دا وەکو تاکە هەڵبژاردەیەکی بەشی نێونەتەوەیی فیستیڤاڵەکە لە سەرێمۆنیەکەی تایبەتیدا لەسەر شانۆی ناسراوی ئێراندا "شانۆی شار" لە تاران خەڵاتی ڕیزلێنانی وەکو هونەرمەندێکی خاوەن ئەزموون لێنرا. لەم سەرێمۆنەدا ژمارەیەکی زۆری گەنجانی شانۆی سەرتاپای شانۆ و زانکۆکانی ئێران و ژمارەیەکی زۆر لە هونەرمەندانی شانۆ و سینەمای ئێرانی بە حەماسێکی لەڕادەبەدەر لە هۆڵەکەوە پێشوازیان لەم ڕێزلێنانەی شەماڵ عومەر کرد. ساڵی ٢٠١٠ شەماڵ عومەر لە پرۆژەیەکی تری ئەڵتەرناتیڤیدا دەبێتە میوانی شاری شیراز بۆ بە ئەنجامگەیاندنی ئەزموونێك لەتەك گروپی شانۆی میتۆسدا، ئەم گروپەش شانۆیەکی ئەڵتەرناتیڤین و ئەندامەکانی زیاتر لە چل کەسن و خەڵکی شار و کولتورە جیاوازەکانی ئێرانن و بەردەوام ئەزموونەکانیان لە نێوان شیراز و تاراندا بەجێدەگەیەنن.

ئەم چاوپێکەتنەی خوارەوە ئەمساڵ ٢٠٠٩ لە گەرمەی سەرقاڵبوونی شەماڵ عومەر بە ئەزموونەکەیەوە لە دەرفەتی پشوویەکی کورتدا بەئەنجام گەیشتووە.

شانۆکار

شەماڵ عومەر دەرهێنەر، ئەکتەر و توێژەر، لە دایك بووی ١٩٦٤ لە سلێمانی عێراق و دامەزرێنەری لابۆری شانۆی لالش و سەرۆکی بەشی نێو نەتەوەیی (ئەنترۆپۆلۆژیای دەنگ) و (توێژینەوەی کەلتوری نمایشکاری و تەکنیکەکانی) لە ڤیەننای نەمسادا، لە کۆلێژی شانۆی بەغدا خوێندوویەتی و مامۆستای فەلسەفەی شانۆ و ئەنترۆپۆلۆژیای شانۆیە لە زانکۆی ڤیەننا، لە ساڵی ١٩٨٥ بەشێوەیەکی بەردەوام سەرقاڵ بووە بە توێژینەوە، نمایش کردن، سیمینار و بەڕێوەبردنی کۆمەڵێ لابۆر لە بوارەکانی جەستە، تەکنیکە دەنگیەکان ئەم وزەیە

و تاقیکردنەوەکانی لە زانکۆ جۆراوجۆرەکاندا، ئەو ئالۆگۆڕییەکی ڕێک و پێکی هەبووە لەگەڵ شانۆکانی جێرزی گرۆتۆڤسکی، تۆماس ریچارد و یۆژینۆ باڕبا و گروپە شانۆییە نێو نەتەوەییەکانی باکووری ئەفریقیا_ ڕۆژهەلات و ئەوروپا، تەوەری سەرەکی توێژینەوە کنسونیەکانی ئەو، گەڕانی زمانێکی ڕەسەن، پێک بەست و هونەرییە، لەدەرەوەی چوارچێوە نما باوەکانی زمانەوانی، ئەم زمانە نوێیە نازمانناسییە سیلابەکان، ئاوازەکان، دەنگەکان و ئاوازە کەلامیەکان لە خۆ دەگرێت کە لە کولتووره جیاوازەکانەوە سەری هەڵداوە، ٣ ساڵە هاوکات لەگەڵ بەڕێوەچوونی ڤیستیڤاڵی نێو نەتەوەیی شانۆی ئەکادیمی، بۆ کردنەوەی لابۆر ..... ئێران، ئەم ساڵیش ماوەی ٧ ڕۆژە، لابۆری (گۆرانی دەگەڕێتەوە)ی لە هۆڵی (برستان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان پارک لالە)کردووەتەوە، بەو مەبەستە گفتوگۆیەکمان لەگەڵیدا ڕێکخست، ئەو هێندە پڕ وزەیە کە بەئەستەم دەتوانرێت لەبەرامبەریدا، بوارێک بۆ ئاخاوتن و پرسیارکردن بدۆزینەوە، بەلاّم ئەم هەلە، بەهاوکاری هەژار نوورانی وەرگێڕەکەی ڕەخسا، ئەگەر ئەو نەبووایە هیچ لە زمانی شیرینی کوردی شەماڵ عومەر تێنەدەگەیشتین.

* بەڕواڵەت زۆر پڕ وزە و ماندوو نەناس بەرچاو دەکەویت، ئایا ئەم وزەیە هەمیشە لەتۆدا هەیە یان ئەمەش بەشێکە لەنواندنت لەسەر تەختەی شانۆدا و تەنها کاتی نمایش ئەوەندە پڕ وزەیت؟

– ئەم وزەیە خۆخوڵقاوە، مرۆڤ بونەوەرێکی گەورەیبە و دەتوانێت خو بەهەموو شتێک بدات، ئەم خووانە پەیوەندی بەشێوە و شێوازی کارکردنی تۆوە هەیە، کاری من ئەوە نیە کە ڕۆژانە یەک دوو کاتژمێر شانۆ نمایش بکەم، بەڵکو ئەم کارە بۆمن کارێکی ڕۆژانەی تەواوە، بەدڵنیاییەوە مرۆڤ ناتوانێت خۆی لەنێوان چەند ڕێککەوتنێک لەیەک ڕۆژدا سنووردار بکات، بەبۆچوونی من ڕاڕەو و پرۆسەی ئەفراندن، کات، شوێن و تاقەتێکی زۆری پێویستە، بۆنموونە لەم هەفتەیەدا کە لەئێران کار دەکەم، ئێرە بووەتە شوێنی ژیانی من، من بەدی هێنانی کارگەلێك ئەنجام دەدەم ڕەنگە بەبۆچوونی خەڵکی بێ بایەخ بێت، بۆنموونە لەم چەند ڕۆژەدا چەند جارێك سەر تەختەی شانۆکەم ماڵیوە، چونکە لەو باوەڕەدام ئێرە شوێنی ژیانی منە و پێویستە خاوێن بێت، زۆر جاران دەکرێت بڕۆیتە شوێنێك تیایدا هەست بە ئاسوودەیی نەکەیت و دواجار وەك میوانێك لەوێ دەربچیت، بەلاّم من هەوڵ دەدەم ئەو جێگایە بگۆڕم بۆ ماڵی خۆرم، کاری من لە شانۆدا سەبارەت بە حزوور و ئامادەبوونی مرۆڤە لەنێو کات و شوێندا، ئاسایی مرۆڤ لەماڵی خۆیدا، کات و شوێن پەیوەندی بە خۆیەوە هەیە، من هەموو ڕۆژێ لێرە لە کاتژمێر (٩)ی بەیانیەوە تاکو (٩)ی شەو کار دەکەم و تەنانەت کاتێك لێرەدام و وزەم هەیە، ئەم وزەیە لەیادگەمدا جێگیر دەبێت و ئەگەر ڕۆژێك دیسانەوە بگەڕێمەوە بۆ ئەو شوێنە، ئەم وزەیە دووبارە بۆمن دەگەڕێتەوە، ئەم پرۆسەیە بۆمن بووەتە جۆرێك مەرجی، بەشێوەیەکی گشتی من لەهەموو شتێکی رووبەری دەوروبەرم وزە وەردەگرم تەنانەت لەهەنگاو هەڵگرتن و لێکەوتنی پێم لەگەڵ زەویدا.

* دەتوانیت ڕوونی بکەیتەوە کە چۆن ئەم وزەیە وەردەگریت؟

– گریمان من مەودایەك دەبڕم، بۆنموونە لێرەوە تاکو پلیکانەکان، ئەم مەودایە مەترێکە، بەلاّم بۆ من هێندەی تاران تاکو ڤیەننایە، بۆچی؟ چونکە لەم مەودایە من بوونەوەرێکی موجەڕەد نیم، من بوونەوەرێکی مرۆیی لەگەڵ مێژوویەکی فەریدی، کلتووری و جیهانی خۆم دام، کەواتە من بۆ وەرگرتنی وزە سێ سەرچاوەم هەیە، سەرچاوەی فەردی، سەرچاوەی کولتوری و سەرچاوەی گەردوونی، نێوان تاران تا ڤیەننا هەزاران شار و چیاو دار هەیە، ملیۆنان مرۆڤ دێنە جیهانەوە و هەزاران شادی ناخۆشی هەیە، ئەرکی من ئەوەیە ئەم شوێنە لەگەڵ کۆی ئەم زانیاریانە دەرك بکەم.

* وەرگرتنی وزە یان بە وتەی خۆت دەرك کردن، چ کاریگەرییەکی بەسەر کارکردنتانەوە هەیە؟

– پرسیارەکەت زۆر پرسیارێکی باشە، کار لە (لابۆری لالش)دا کارە لەسەر هەر ئەم وزەیە، ئێمە لەسەر فیکر و

هـزر كـار ناكـەين، بـەڵكو لەسـەر هەسـتەكانی مـرۆڤ كـار دەكـەین، مـرۆڤ بـە تێفكرین و ئەقڵاندن رێگا لەبــەر هەســتەكان دەبەسـتێ، ئاسـایی عـەقڵ واجبـە بـەڵام قسـەی مـن پەیوەنـــدی بـــە جوانیناسیەوە هەیە، ئێمە میتــۆدی لابــۆری لالــش لەسـەر دەقـە دراماتیكیـە نمایشییەكان كار ناكەین، بەڵكو ئێمـە لـە شـوێنێكدا حـزوور پەیـدا دەكـەین و كەشێك لەو شـوێنەدا چێ دەكەین، ئامادەبونی مرۆڤ لـە كـات و شـوێندا كـاری ئێمە پێك دەهێنێت.

* لــە كـــاری (گــۆرانی گەڕاوەتــەوە) كــە ئەمســاڵ لەئێران نمایش كـرا، رەگـەزی سەرەكی تەختەی شانۆ دەنـگ بـوو، چـی ئـەو دەنگانـەی ئەكتەرەكان دروستیان دەكـرد و چـی دەنگـی شـتەكان، وەك دەنگی ئامێری یاری (كۆكی) یـان دەنگـی قوڵـە قـوڵی ئامێرێــك كــە پێدەچــێت ئامێری قـاوە كولانـدن بێـت، بۆچی ئەم نمایشە هێندە پشت بەدەنگ دەبەستێت بـەجۆرێك لەماوەیـــەكی دیـــاریكراو بـــەدواوە بینــەر دەتوانێــت دەســـتی دایـــە، بەســـەر

چاوەكانی داهخات و گوێ لە نمایشەكەتان بگرێت بەڵام ئەگەر شتێك گوێ بیست نەبیت دەركی راستی لەنمایشەكەی ئێوە نابێت؟**

– كاری ئێمە لەسەر بنەمای ریتمە مرۆییەكان پێك دێت، هەر تۆن و دەنگێك بەشێوەیەك دێنە ناو جەستەی ئەكتەرەوە و لەبەرامبەردا ئەكتەر كاردانەوەیەكی جەستەیی دەبێت، منیش ئەم پرۆسەیەم خستۆتە لابۆری لالشەوە، دەنگ وەكو سەرچاوەیە، لەو باوەڕەدام دەنگ سەرچاوەیەكە بۆ فۆرم پێدانی رووداوێك، تەنانەت دەتوانم بڵێم ئێمە بۆ هیچ جوڵەیەك لە دەرەوە كیریۆگراف (داڕشتنی جوڵە) ناكەین،س بەڵكو كیریۆگرافیش لەناوەوە پێكدێت، تەنانەت هیچ كام لەو شمەكانەی لەكارەكانمدا بەكاریان دێنم، پێشتر دیاری نەكراوە، هیچ كاتێك لەماڵەوە بیر لەو بابەتە ناكەمەوە كە چی شت و مەكێك لەسەر تەختە شانۆی كاردا بەكار بێنم، كاتێك لەسەر تەختەی شانۆدا هەست بەجێگایەكی بۆش دەكەم، لەناوەوەی خۆم دەپرسم پێویستم بە چیە؟ بۆنموونە لەیەكێك لە پێرفۆڕمانسەكان (نمایشەكان)دا، لەكاتێكدا لەگەڵ ئەكتەرەكانی دی لەحاڵەتی روونكردنەوەی كۆمەڵێ دەنگ و ئاوازدا بووین من گەیشتمە حاڵەتێك هەستم كرد، هەستی لامسەی من پێویستی بە لەمسی تەنێكی رەقە و وێنەی كورسیەك لە خەیاڵمدا دروست بوو، لەبەیانی ئەو رۆژەوە كورسییەكمان بۆ تەختە شانۆی كارەكەمان زیادكرد.

***واتە دەتەوێت بڵێیت هەڵبژاردنی هەموو شتێك لەكاری ئێوەدا بەشێوەیەكی سروشتی (ئیلهام) بەڕێوە دەچێت؟**

– بەڵێ هەموو شتێك لەسەر تەختەی شانۆدا لەسەر بنەمای تۆنەكانی ئێمە پێك دێت، نموونەیەكی دیكە بهێنمەوە، لەلابۆری لالش دا من و یەكێكی دی لە دەرهێنەرەكان بەناوی نیگار حەسیب لە ساڵی ٢٠٠٦ وە بەشێوەیەكی بەردەوام لەسەر كارێك بەناوی "پرۆژەی بێ سێبەر" كار دەكەین تاكو ئێستا ٣ نمایشی جیاواز لەم كارە دروست بووە و ئێستا لەدۆخی سێیەمی داین، لەشوێنێكی كارەكەدا نیگار میلۆدییەكی قورس نمایش دەكات ولەگەڵ هەمان رۆڵدا ئەو كاغەزەی لە زەویدا بڵاوی دەكاتەوە، كاتێ نیگار ئەم كارە ئەنجام دەدات من بەجولەی زیادە كارەكەی خراپ ناكەم، بەڵكو ماوە بەخۆم ئەدەم وڕێگا ئەدەم ئەو تۆنەی ئەو نمایشی دەكات بێتە ناو جەستەمەوەو وێنەیەكی جەستەیی بۆ من دروست ببێت، كاتێك نیگار ئەو وێنەیەی بە جەستە دروست كرد وكاتێك تۆنەكانی دەنگی ئەو بەرەو من هاتن، دەركێك لەمندا دروست بوو كە هەستم كرد پێویستم بە شتێكە لەشێوەی ئارداو لەبەیانی ئەورۆژەوە ئارد بۆ كارەكە زیاد كرا، هەڵبەتە لەهەر كارێكدا ئەم شتانە كە دەگۆڕێن و بەدوایدا شتگەلێكی نوێ دێنە ناو كارەكەوە، من ناوی ئەم تۆنە جەستەییانەم ناوە (ژیانی تۆنەكان) لەو باوەڕەدام دەست و پێی ئەم تۆنانە بدۆزینەوە، ئەم تۆنانە چاویان هەیە، یادگەیان هەیە و هەر لەبەر ئەمە پێیان دەڵێم جەستەی تۆن، لەوباوەڕەدام ئەم تۆنانە چەشنی مارێكی خەوتوو لەناو لەشی مرۆڤدا، كاتێك ئەم مارە دەبزوێت ئێمە دەبزوێین، كاتێك چاو دەكاتەوە ئێمە چاو دەكەینەوەو دەبینین وهەر بەو جۆرە جولەو (كیریۆگراف)یش لەناوەوە پێكدێت و هەڵبەتە ئەم كارە بەهیچ شێوەیەك، كارێكی سادە نیە وساڵانێك كات دەخایەنێت.

*** ئێوە دوو ساڵی رابردووش هاتنە ئێران، بەسەرنجدان بەوەی كە ئێوە لەولاتانێكی زۆردا ووَرك شۆپەكانی خۆتان دەكەنەوە، چ شتێك لەئێراندا سەرەنجی دووبارە ئامادەبوونەوەتانی راكێشا؟**

– من بەبیر هێنانەوەم نەك لەرێگەی نۆستالۆژیاوە، بەڵكو لەبەر بەسەر كردنەوەی بیرەوەرییەكان خۆش دەوێت، هەر بەو جۆرەی وتم ئەم بیرەوەریانە وزەم پێدەبەخشن، من لەگەشتەكانمدا لەگەڵ كەسانێكی زۆردا رووبەروو دەبمەوە، ئەم كەسانە هەموویان پەیوەندیان بە فەزای هونەرییەوە نیە، بەڵكو رەنگە دوكاندار بێت كە لەیەكێك لەگەشتەكانم پێی ئاشنا بوومە، ئەم فێستیڤاڵە هەلێكی زۆر باشە بۆمن تاكو ئەو مرۆڤانەی كە دەیانناسم و خۆشم دەوێن دووبارە بیانبینمەوە، ئەمە لەراستیدا پێگەی مرۆڤایەتی و هونەریە بۆمن، هەم مرۆڤایەتی وهەم

هونەری.

*** بەسەرنجدان بەو پێشوازییە باشەی لەم چەند ساڵەی دواییەدا لە لابۆرەکانی ئێوە کراوە پێدەچێت ئێوە لە پەیوەندیتان لەگەڵ فێرخوازانی زانکۆی ئێرانی سەرکەوتوو بووبن، هۆی ئەم بابەتە لەچیدا دەبینیتەوە؟**

– هەم ئەو هاوڕێیانەی ئەم ساڵ لە لابۆرەکەی مندا بەشدارییان کردو هەم ئەو هاوڕێیانەی ساڵانی پێشتر ئامادەییان هەبوو بەبیر و مەبەستێکی تایبەتی لەلابۆرەکە بەشداریان دەرکرد، بۆیە بەدڵ و تەواوی وزەیانەوە و بەبێ ئەوەی بیر لەشتێکی دیکە بکەنەوە کاریان دەکرد، لەبنەرەتدا لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ لابۆرە هونەرییەکاندا دوو حاڵەت هەیە، یان هونەرخواز مەبەستی چێژوەرگرتنی لەکارەکە هەیە و بەخۆی دەڵێت لێگەڕێ لەکاری فلان دەرهێنەریش بم، هەرچەندە دەکرێت ئەو کارەش دڵخوازی ئەو نەبێت، یان دواجار ئامانجی ئەوەیە شتێك تاقی بکاتەوە، ئەمە بەبۆچونی من حاڵەتێکی سیاقی هەیە، ئەو هونەر خوازە بێ گومان جگە لەماندوێتی زەین هیچ بەدەست ناهێنێ، بەڵام لەحاڵەتی دووەمدا هونەر خواز بۆخۆی پرسیارێکی هەیە، بۆ دۆزینەوەی وەڵامی پرسیارەکەی بەشداری لابۆرەکە دەکات، کاتێك ئەم هونەر خوازە لەگەڵ پرسیارەکەی دێتە پێشەوە، من وەڵامی پرسیارەکەی نادەمەوە، بەڵکو هەوڵ دەدەم کارێك بکەم، ئەو وەڵامەی ئەو بۆ پرسیارەکەی دەدۆزێتەوە قوڵتر بێتەوە، ئەو وەڵامەی کە بۆ پرسیارەکەی دەدۆزێتەوە لەبری ڕاڕەوێك چەندین ڕاڕەو بخاتە ڕووی، بەم هۆیەوە من هیچ کاتێك بەکەس ناڵێم لەژیانی هونەریتدا بەو چەشنە کار بکە، بەڵکو تەنها کۆمەڵێ ئیمکانیاتی دەخەمە بەردەست تاکو دەرکی هونەری قوڵتر بێتەوە، بۆنموونە لەلابۆرەکانمدا هیچ کاتێك هەوڵ نادەم ئاوازێکی کۆنی تایبەتی فێری *

هاوڕێیان بکەم یان پێیان بڵێم چۆن دەنگ سازی بکەن یان گۆرانی بڵێن، کاری ئێمە چڕین نیە، لەلایەکی ترەوە ئەزموونی بەدەست هاتووی من پێم دەڵێ شتێك بەناوی دەنگی خراپ بوونی نیە، هیچ دەنگێك لەجیهاندا خراپ نیە، زۆرێك لەمرۆڤەکان بە هەمان ئەو دەنگانەوە کە هەیانە لەباری رۆنانی پەیوەندی دان و پەیوەندی گەلێکی باشیش رۆ دەنین، ئەمڕۆ لە توێژینەوەی هونەرو جوانیناسیشدا گرنگ ئەوەیە ئەم دەنگانە ببنە هۆی رووداوێکی دراماتیکی و دروستکردنی پەیوەندی لەگەڵ بینەردا، مرۆڤ بۆمن چەشنی دەنگێکە، بیرکردنەوەش بۆ من دەنگە، بەڕێگا رۆیشتنیش بۆ من دەنگە، چونکە کاتێ لەپلەکانەکان دێمە خوارەوە، جۆری هاتنە خوارەوەکەم دەنگێك دروست دەکات کە پیشانی دەدات چۆن لە پلیکانەکانەوە دێمە خوارەوە، کاتێك لەسەر دەنگ ئەدوێم دەنگ بۆمن بوونەوەرێکی تەواو زیندووە، دەنگ منم، دەنگ تۆی، دەنگ مێژووە، دەنگ سەرجەم زانستی ئێمەیە، کاتێك ئێمە دەنگ بین کەواتە هەموو تۆنەکان لە ئێمەدا بە خۆرسك هەیە، بەڵام زۆرێك لە مرۆڤەکان هەلی بەکارهێنانی تۆنەکانیان بەدەست ناهێنن، تەپ و تۆز لەسەر ئەم تۆنانە نیشتووە بەڵام زیندوون و نەمردوون، کاری من لەلابۆری لالشدا پاك کردنەوەی تەپ و تۆزی ئەم تۆنانەیە، من بەهەموو کەسێك دەڵێم تۆن و میلۆدی خۆت بدۆزەرەوە، دەنگت دروست بکە، رەوتی کاری ئێمەیە، کارکردنە لەسەر سوبژە (زەهنیەت) دەنگ ئامرازێکە هەر بەو جۆرەی دەست وپێ وچاویش ئامراز گەلێکن لە خزمەت ئەکتەردا، من هیچ کاتێك وەك ترافیك لایتی لێخوڕین کە بە شۆفێرەکان دەڵێت جوولە بکەن یان راوەستن لەگەڵ ئەکتەرەکانمدا بەرکەوت ناکەم، هیچ کات بە ئەکتەر ناڵێم بەرەو ئەوێ جولە بکە یان راوەستە بەڵکو ئامادەبوون وبوونی ئەکتەر بۆمن بایەخی هەیە، هەوڵ دەدەم ئەم هەستە لە ئەکتەردا بهێنمە دی کە نمایش کردنەکەی تێکۆشانی خودی ئەوە و کاتێك ئەکتەر هەست بکات کارەکە بۆ خودی ئەوە باشتر دەتوانێت خەڵقی بکات.

ئاسایی دەنگ لە خزمەتی نمایش دایە، بۆ نموونە بۆ قوڵکردنەوەی داڕشتنی نمایش یان بۆ گرێدانی دوو دیمەن پێکەوە وپڕکردنەوەی جێگای بۆش یان بۆ بەرجەستەکردنی ناوەڕۆکێك لە نمایشدا دەنگ بەکار دەهێنرێ، بەڵام پێدەچێت لەکاری ئێوەدا ئەوە نمایشە کە لە خزمەتی دەنگدایە؟

– دەنگ و ئاواز رێگایەك نین بۆ روونکردنەوەی رووداوی دراماتیکی ئێمە، رەنگە تۆ هەر لەم فێستیڤاڵەدا کۆمەڵە کارێکی زۆرت تەماشا کردبێت، کە تیایاندا ئاوازیان بەکار هێناوە، بەڵام ئەمە ئاوازێکە تەواو هەیە، رەنگە بۆ تۆ سەرنج راکێش بێت یان هەستێکی وەك خەمت تێدا دروست بکات، بۆ ئێمە خودی دەنگ رووداوە، دەنگ بۆ ئێمە تەسویرە و فۆرمی نمایش ئیجرای ئێمە پێك دێنێت، تەنانەت پێمان دەڵێت بینەر چۆن لەهۆڵ دابنیشن.

*** بەڕێکەوت شێوازی دانیشتنی بینەر لە هۆڵی نمایشی کاری ئێوەدا بۆ منیش پرسیاری دروست کرد، لەو هۆڵەی ئێوە کارەکەتان نمایش کرد هۆڵی (بوستان کانون پروش فکری کودکان و نوجوانان پارك لالە) قابیلیەتی ئامادەبوونی بینەرێکی زۆری هەیە، بەڵام ئێوە هەلی تەماشا کردنتان لەهەر نمایشێکدا تەنها بۆ ٣٢ کەش رەخساندبوو، لەکاتێکدا جێگای دانانی کورسی و ئامادەبوونی بینەرانێکی زۆرتریش هەبوو، ئەم فەزایەت بەچی مەبەستێك بەتاڵ هێشتبۆوە؟**

– پرۆژەی کارەکەی من پێویستی بە ٣٢ بینەر هەیە، وەك لە نمایشی دوێنێ دا زۆرێك لە هاوڕێیانی دڵسۆزمان و ژمارەیەك لەبەرپرسانی ڤیستیڤاڵەکە نەیانتوانی کارەکە ببینن، تۆ هۆڵەکەی ئێمەت بینی، لە هۆڵەکەدا ٨ گروپی ٤ کەسی لەچەند جێگایەکی دیاریکراوی دەوری هۆڵەکە دادەنیشن، پشتەوە و پێشەوەی بینەر بۆشە، من هەموو رۆژێك ئەم کورسیانە بۆ بینەر خاوێن دەکەمەوە، ناوی ئەوێم ناوە ماڵی بینەران، تۆ وەك بینەرێك لەماڵی خۆت دانیشتووی و پێویستە ئاسودەبیت، بەڵام منیش بۆخۆم لە تەختەی شانۆدا ماڵێکم هەیە، من لەهۆڵی نمایشدا

دوو ماڵ دروست دەکەم، ماڵی بینەر و ماڵی ئەکتەر کە هەردوو لەیەک فەزادان، کاتێ کورسی زیادە لەماڵەکەمدا هەبێت وەکو ئەوەیە ماڵەکەم داگیر کرابێت و جێگای هەناسەدان و بزاوتی من گیرابێت، کاتێ لەسەر تەختەی شانۆ ئاسوودە نەبم و بینەریش ئاسوودە نەبن وزە لەنێوانماندا ئاڵوگۆڕ نابن، فەزا پێویستە بۆ ئاڵوگۆڕکردنی وزە ئامادەکراوبێت، کاتێ لە هۆڵێکی ٥٠ کەسیدا، ١٥٠ کەس بئاخنین بێگومان کاریگەرییەکی خراپ لەسەر وزەی ئەکتەر و بینەر بەجێ دەهێڵێ، بۆنموونە تەلاری مەولەوی کە یەکێك لەتەلارە سەرەکیەکانی هەر ئەم فێستیڤاڵە بوو، بەڵام هەندێك لە دەرهێنەرەکان تارادەیەك هۆڵەکەیان پڕکرد لەبینەر کە جێگای هەناسە کێشان بۆ هیچ کەس نیە، ئەم دەرهێنەرانە لەبنەرەتدا لەبیری ئەکتەرەکانیاندا نین و دەڵێن لێگەڕێ خەڵکی بێنە ناو، لەزۆرێك لەم نمایشانە دەبینم کە ئەکتەر دەکەوێتە هەلومەرجێکەوە لەبری بەکارهێنانی دروستی دەنگی، هاوار دەکات، بۆچی؟ چونکە ئەم هەل و مەرجە کاریگەری دەخاتە سەر سروشت و بایەلۆژی ئەوەوە، ناتوانێت دروست هەناسە هەڵمژێت و هێندە فشاری لەسەر زۆرە کە ناتوانێت دروست دەنگی بەکار بهێنێت، بەڵام لەبەرئەوەی ناچارە کارەکەی ئەنجام بدات، دەنگی دەگۆڕێت بۆ هاوار، هەر بۆیە تکادەکەم بۆ فێستیڤاڵەکانی ساڵانی داهاتوو ئەم بابەتە رەچاو بکرێت.

*** بەسەرنجدان لەوەی کە کاری ئێوە پێرفۆڕمانسێك بوو، بە بۆچوونت رووبەڕووبوونەوە و پێکگەیشتنی پێرفۆڕمانس و نمایش لە کوێ دایە؟ ئەکتەر و پێرفۆڕمەر (نمایشکار) چی روویەکی جیاوازیان لەگەڵ یەکدا هەیە و چوار چێوەی بژارەکانی دەرهێنەر لەمەڕ ئەم دووە چی جیاوازییەکی هەیە؟**

– کاتێ سەبارەت بەنمایش قسە دەکەم وا دێتە خەیاڵم کە لە ئەکتەرەوە دەست پێ بکەم، لەهەر کارێکی تازەدا کە لەناو شانۆ دروست دەبێت و لە هەوڵدان بۆ هەر کارێکی تازەی دیکە پێویستە لەو پرسیارە بدوێم کەلە ئەکتەردا دروست دەبێت، ئەکتەر کێیە؟ ئەکتەر بوونەوەرێکی زیندووە کەسەرجەم مەوجودییەتە مرۆییەکان، توانا هەستییەکان و دەنگییەکان و یادگەی خۆی لەروونکردنەوەی بوونەوەرێکی دیکە دەخاتە کار کە لێرە نیە، ئەکتەر بوونەوەرێکی نادیارمان بۆ دەدۆزێتەوە، بوونەوەرێکی خەیاڵی دەکاتە راستەقینە، ئەکتەر ئامراز و ئیمکانیەتەکانی خۆی بۆ پیشاندانی کەسایەتییەکی دیکە بەکار دێنێ، ئەگەر لە روانگەی ئەنترۆپۆلۆژیاوە بکۆڵینەوە ئەکتەر نوێنەرێکە، ئەکتەر دەکرێت لەبیرەوەری و ژیانی کەسێتی خۆی لەبەدیهێنانی رۆڵێکدا بەکار بهێنێت، ئاسایی دوو جۆر ئەکتەرمان هەیە، یان ئەوەی کە ئەکتەر رۆڵێك بەرجەستە دەکات و تێیدا دەژێت یان خۆی رۆڵێك پیشانی دەرهێنەر دەدات، لە هەردوو حاڵەتدا، چی لە رۆڵەکەدا بژێت و چی خۆی رۆڵێك پیشان بدات، ئەکتەر دەگۆڕێت بۆ دەمامکێك و کۆی ئامرازەکانی بەکار دێنێت بۆ پیشاندانی ژیانێکی دیکە، بەڵام لەپێرفۆڕمانسدا شتی وانیە، پێرفۆڕنەریش بوونەوەرێکی زیندووە کە پرۆژەیەك ئەنجام دەدات، بەڵام ئەو نوێنەری هیچ کەس و هیچ رۆڵێك نیە، بەڵکو ئامادەبوون و بوونی خۆی لەتەختەی شانۆدا گرنگە، هەڵبەتە ئەمە بەو واتایە نیە پپرفۆڕمەر حیکایەتی ژیانی کەسێتی خۆیمان بۆ روون دەکاتەوە، بەڵکو ئەم یادەوەری و بیرەوەریانە و بوونی ئەو کۆبوونەتەوە، کاتێك لەکارێکدا لەبری ئەکتەر پێرفۆڕمەرمان هەبێت، دەرهێنەریش لەشوێنگەی پێشووی خۆی دەچێتە دەرەوە، دەرهێنەر کێیە؟ دەرهێنەریش بوونەوەرێکی زیندووە، ئەویش پرۆژەیەك تێدەپەڕێنێ، راستە بەدرێژایی مێژووی شانۆ ئەرکی دەرهێنەر و ئەکتەر زۆر گۆڕاوە، بەڵام لەهەر چەخێکدا تەنانەت تاکو هەنوکەش شوێنگەی دەرهێنەر چەشنی کەسێکە کە جیهانت بۆ راڤە دەکات یان ئەو بوونەوەرەی بە جەستە، بەیانکردن یان هەر ئامرازێکی زیندووی دیکە چیرۆك دەگێڕێتەوە، بەڵام لە پێرفۆڕمانسدا چیدی پێویست بەراڤەی جیهان یان گێڕانەوەی چیرۆك نیە، لەپێگەیەکی بێ راڤەی وادا،

دەرهێنەر چیدی لە جێگای خۆیدا نیە، لە نمایشدا هەرچەندەش دەرهێنەر ئازادی کار بە ئەکتەرەکان ببەخشێت بەڵام دیسانەوە دواجار دەگەینەوە جیهانبینی ئەو، نمایش پرۆژەیەکە لەمیانیدا کۆمەڵێك مرۆڤ بۆ ئەنجامدانی کارێك کە سەرەتایەك و کۆتاییەکی هەیە لەدەوری یەکدا کۆ دەبنەوە، لەم پرۆژەیەدا تەختەی شانۆ و ئەکتەریش هەر یەکە و نوێنەری شتێکن، وەك ئەو شەمەنەفەرەی کە نامەیەك لەگەڵ نێرەر و وەرگرێکی تایبەتدا دەگەیەنێتە شوێنی مەبەست، کاتێ من وشەی پێرفۆڕمانس بەکار دێنم هونەری چەمکێکم لەخەیاڵدایە کە لەبەرامبەر نمایشدا رادەوەستێت، کەواتە دوو بەرەی نمایش و پێرفۆڕمانس دروست دەبن، ئەمڕۆ پێرفۆڕمانس لە جیهاندا گۆڕاوە بۆ شێوازێك، وشەی پێرفۆڕمانس کە لە فارسیدا تەرجەمە دەکرێت بۆ (إجرا)، پێگەیەکی وەر گرتووە کە دەتوانین بالییەیەك یان ئۆپێرایەکی میللیش ناو بنێین پێرفۆڕمانس، رەگی ئەم وشەیە بەواتای ئیجراکردن و نمایش کردنە، بەڵام پێرفۆڕمانس نمایش کردن نیە، بەڵکو پرۆسەیەکی زیندووتر و رەوانترە، بۆ نموونە لەکاری ئێمەدا ئەرکی دەرهێنەر و ئەکتەری بوونی نیە، ئەکتەر لەدیدی مندا ئەو کەسەیە کە (رەوتێك) دروست دەکات، منیش دەرهێنەر نیم، من چاودێرێکی بەشدار بووم، ئەو چاودێرەی کە لە دەرەوە چاودێرم، بەڵام ئامادەییم هەیە و بۆچی؟ چونکە ئێمە بەدوای روونکردنەوەی چیرۆکەکەوە نین بۆ بینەر، ئێمە تەنانەت هیچ (تیمێك) بۆبینەر ناخەینە روو، هیچ کام لەو وشانەی لە پێرفۆڕمانسەکاندا بینیت لەسەر بنەمای راڤە دروست نەبووە، کاتێك دەکەویتە نێو واتای پێرفۆڕمانسەوە چیدی هیچ راڤەیەك بوونی نیە، من ئێستاشی لەگەڵدابێت هیچ راڤەم بۆ کەس نەکردووە کە بۆچی لە پرۆژەی (بێ سێبەر) دا ئاردم بەکار هێنا، یان

هیچ کات لە نیگارم نەپرسیوە واتای ئەو ئاوەی لە تەختەی شانۆدا بەکاری هێناوە چیە؟ ئەم چیرۆکە خودی ئەوە، بەڵام من لەگەڵیدا، چیرۆکی خۆم دروست دەکەم، من چیرۆك بۆ بینەر ناگێڕمەوە، بەڵام ئەو کۆمەڵێ چیرۆك دەبینێت، چونکە مرۆڤ ناتوانێت بەبێ حیکایەت بژێت، ئێمە خۆمان حیکایەتین، بوونی من چیرۆکێکە، چیدی پێویست ناکات کە من بەگێڕانەوەی چیرۆکی خۆم دووبارە شرۆڤە بکە، هەموو ژیانی مرۆڤی ئەمڕۆ شی کردنەوەیە، کۆی ئەو شتانەی لەجیهانی ئەمڕۆدا هەیە وەك دەروونناسی، تەکنەلۆژیا و تەنانەت بیرکردنەوەش بووەتە هۆی ئەوەی کە جەستەی مرۆڤ پارچە پارچە بێت، ئێمە لە ژیاندا ئەرکێکی زۆرمان هەیە، وەك ئەرکی بەباوك بوون، هاوکار بوون، منداڵ بوون و .... بەڵام ژیان بەشێوەیەکی تەواو ئەبستراکی دەچێتە پێش. من بەدوای ئەوەدام ئەم پارچە بڕاوانە دووبارە کۆبکەمەوە، ئەو بوونەوەرەی کە لەتەختەی شانۆدا دروست دەبێت، بۆمن بوونەوەرێکی کۆکراوەیە، بێ گومان ئەمانە لەچوار چێوەی ئەرکی دەهێنەردا نمایش نیە

*** بۆ پێشکەش کردنی نمایشێکی ئاسایی پشت بە دەقێك دەبەستین کە کەرەسەی خاوی نمایشەکەیە، ئێوە بۆ پێشکەشکردنی پێرفۆڕمانس چی ماتریالێك بەکار دێنن؟**

– ئێمە لەسەر بنەمای زەرورەت لەسەر دەقێك کار دەکەین، رەنگە ئێمە کارەکەمان بە تۆنێکی دەنگی دەست پێ بکەین کە لەمیانی پرۆژەیەکدا ئەم تۆن و ئاوازانە دەگۆڕێن، ئێمە تەنانەت واتای ئەو دەنگانەی کە بەکاری دێنین تاوتوێ ناکەین، بەڵکو ژیانی ناوەکی ئەم تۆن و ریتمانە بەکار دێنین، لەم چەند ساڵەی دواییەدا ئێمە لە لابۆری لالشدا لەسەر ومانێکی هونەری کار دەکەین، بڕیارە پرۆژەی (بێ سێبەر) ئەم ساڵ بەبۆنەی ساڵی گرۆتۆڤسکییەوە لەناوەندی گرۆتۆڤسکی پێشکەش بکرێت، لەم پێرفۆڕمانسە کۆمەڵێ وشە گوێ بیست دەبیت کە وێنا دەکەیت ٢٠٠٠ ساڵ پێشینەیان هەیە، بەڵام لەراستیدا ئەوانە هیچ واتایەکیان نیە، ئێستا پرسیارەکە لێرەدایە کە ئەم دەقە چۆن لە گروپی ئێمەدا دروست دەبێت؟ ئێمە تێکڕای تۆنە دەنگییەکان و "نەك تەنها تۆنی گۆرانی بێژێك، بەڵکو تەنانەت تۆنی دوکانداریش" لە هەموو جیهاندا بەکار دێنین، من کاتێ گەشت بۆ وڵاتانی جیاواز دەکەم شتگەلێکی زۆر لەو وڵاتانەوە دەبەمەوە بۆ لابۆرەکەم، رەنگە ئەم رووداوانە لەکاری سبەینێی مندا نەبن، بەڵام لەجێگایەکی کارەکانمدا ئەم تۆنانە بەکار دەبرێت، گەشت بۆ وڵاتی جیاواز دەبێتە مایەی بەهێز بوونی ئەم زمانە هونەرییە، ئێمە دەتوانین جۆرەها میلۆدی بەم زمانە دروست بکەین، کاتێ ئەم میلۆدییە لە وڵاتێکی وەکو ئێران نمایش دەکرێت، بینەر وادەزانێ شتێ لەم میلۆدیەدا شاراوەیە کە ئەو تێیدەگات، یابانی و عەرەب یان وڵاتانی دیکەش بەو جۆرە، ئەم دەقە هونەرییانە هەستەکانی هەموو بینەرێك دەورووژێنێت، بۆ نموونە کەسێك لەیابان دوای بیستنی ئەو تۆنانە وتی: هەستێکی وەك خواردنی سێوی پێ بەخشیوم یان لەبڕێکیاندا هەستی تام کردن دەکەوێتە کار دەست پێکێکی تایبەتی لە تەختەی شانۆکەدا دەرك دەکەن، هەر بەو جۆرە هەستی بینین و لەمس کردن و ....

من لە شانۆدا لەگەڵ مرۆڤ رووبەروو بوومەتەوە. لەبنەڕەتدا شانۆ کارکردنە لەسەر مرۆڤ، بەڵام زۆرێك لەم شانۆیانە لەبیری دروستکردنی ژیانێکی تەندروستدا نین بۆ مرۆڤەکان، ئێستاشی لەگەڵدابێت سنورێك لەنێوان دەرهێنەر و ئەکتەر، ئەکتەر و بینەر هەیە، من بەهیچ شێوەیەك نامەوێت بەجیا تەماشای بینەر بکەم، کاتێ بوونەوەرێکی زیندوو دێتە ناو هۆڵی کارەکەی من و ئامادەیی ئەو لە فەزادا کاری من پێك دێنێت، لەبنەڕەتدا بینەر لە شانۆکاندا بوونی هەیە، شتێك دەبینێت و دەبیستێ بەڵام ئامادەبوونی نیە، راستە کە چەمکی شانۆ لەسەر بنەمای مەوجودیەتی ئەفرینەران و بینەران دروست دەبێت، بەڵام حزور و ئامادەبوونی بینەریش توخمێکی زۆر گرنگە. لە پرۆژەیەکدا کە من کار دەکەم، نەك تەنها ئامادەیی جەستەییان بەڵکو ئامادەیی بینەریش پێویستە، فەزا

لەشانۆدا نابێت بگۆڕێت بۆ جێگایەك كە دەرهێنەر دیكۆری خۆی تێدا رۆدەنێت و هەروەها نابێت جێگایەك بێت كە بینەر تێیدا دادەنیشێت و تەماشای كارەكە دەكات، بەڵكو هەموو ئەمانە دەبێت لە فەزایەكی هاوبەشدا قەرار بگرن، سیمیناری مەحەلی كە لەگەڵ فێرخوازانی ئیرانی و زۆرێك لە وڵاتانی دیكەدا ئەنجامم داوە زیاتر لەبارەی پێرفۆڕماتیۆ (ئیجرایی) كردنی فەزاوەیە، باس لە گۆڕینی جێگایەكە بۆ فەزایەكی پێرفۆڕماتیۆ و بەكارهێنانی ئەم فەزای پێرفۆڕماتیۆیە لەپێرفۆڕمانسدا.

*** لەنایشكردنی "گۆرانی گەڕاوەتەوە" پێش و پاش دەرچوونی بینەران، نمایشەكەتان بەردەوام درێژەی هەبوو، ئایا ئەمە بەواتای سەربەخۆیی نمایشی ئێوە لەبینەر نیە؟**

شەماڵ عومەر: لەم لابۆرەدا ئامانجی ئێمە نمایش نیە، بابەتی گرینگ بۆ بابەتی ئێمە تێپەڕاندنی پڕۆژەیەكە، ئاكامی ئەم پڕۆژەیەی كە دەتوانێت بێ كۆتایی درێژەی هەبێت بەرهەمی كاری ئێمەیە، ئێمە هەموو رۆژێك كاری خۆمان لە (٩)ی بەیانیەوە دەست پێ دەكەین تاكو (٩)ی شەو درێژەی پێدەدەین، بەدرێژایی ئەم كاری رۆژانەیەدا ماوەمان هەیە كە حەز دەكەین خەڵكی بێن و لە كارەكەماندا بەشداری بكەن، بەڵام ناوی دەنێین بەیەكگەیشتنی پێرفۆڕماتیۆ، ئێمە بۆ ئاڵوگۆڕكردنی وزەكانمان پێویستمان بەبینەران هەیە.